

ЗАПОЗИЧЕННЯ В ЗАХІДНОПОЛІСЬКИХ ПРИЗВИСЬКАХ

Natalia Shulska (Lutsk)

The loan-words in the nicknames of the inhabitants of villages of Western Polissya

У мовленні сільських жителів для ідентифікації осіб рідко використовують прізвища та власні імена, найчастіше послуговуються прізвиськами, тобто вуличними назвами. Іменувати за прізвиськами зручніше, бо в селі може бути багато носіїв з однаковими іменами та прізвищами. У говірках функціонують такі синоніми до терміна *прізвисько* на означення індивідуальних та сімейно-родинних неофіційних назв: *притік*, *пр'ізва*, *назвіс'ко*, *в'улична клічка*, *назви по-в'уличному*, *прод'омки*, *прозівки*. На Західному Поліссі вживають *мен'уха* (від дієслова *ман'ушити* 'кепкувати, дражнитися'), *примен'уха* і *применуха*, *відумка*, *пр'озвіс'ко*, *клічка*, *по-г'ул'ичному*, *так кажут на г'улиці*, *обзівка*. У молодіжному жаргоні функціонують *кл'ікуха* та *поган'ало*.

Неофіційні найменування – найбільш мінливий клас онімної лексики. Вони відчутні до тих змін, які відбуваються у суспільній свідомості, а відповідно і в мові. Проте це стосується переважно індивідуальних прізвиськ, адже так звані сімейно-родинні неофіційні назви передаються від батьків до дітей у сталому, незмінному вигляді (порівняємо **Миході**, **Барабусі**, **Никодимі**, **Стулярі**, **Ріндалі**, **Кувалі**, **Музіки**, **Кузьмі**, **Гарпині**, **Гуменні**, **Г'улейі**, **Дуб'ови**). Такі вуличні назви функціонують уже в третьому-четвертому поколінні. Мотивом номінації цих прізвиськ здебільшого послужили вказівка на рід заняття, ім'я, місце проживання першоносія. Прізвисько найбільш „незахищена” антропонімна одиниця, бо воно ніде офіційно не записане, тому часто піддається трансформаціям та іншомовним впливам. Якщо раніше жителя села Берестяни Квр В через його високий ріст і кремезну тілобудову у сільському колективі іменували **Зубр**,

то тепер його прозивають **Терміна́тором**, подібно до героя однойменного кінофільму. Іншомовна назва настільки „прижилася” у селі, що не сходить з вуст навіть мешканців старшого віку, витіснивши з функціонування первісне неофіційне найменування. Такі явища непоодинокі.

Іншомовні елементи найчастіше проникають у сферу індивідуальних прізвиськ, які найбільш відчутні до змін. Входження запозичених назв у мову, а відповідно й антропонімну систему відбувається майже одночасно. Цьому сприяють певні суспільно-політичні, економічні, культурні обставини, мода, традиції тощо. Наприклад, багато жителів старшого віку с. Сильно Квр В носять прізвиська **Бéнесь, Бёрко, Лейба, Сруль, Зёлда** (за подібністю до євреїв, які колись жили у сусідньому єврейському містечку Софіївка). У цьому випадку говоримо про соціальний чинник проникнення іншомовних назв.

Серед сучасних прізвиськ жителів Західного Полісся фіксуємо чимало іншомовним лексем, які стали твірними основами вуличних назв. Матеріал дослідження склали власні записи, зроблені у 60 населених пунктах Західного Полісся. Для системного аналізу прізвиськ, утворених від іншомовних назв, виділимо такі лексико-тематичні групи (далі ЛТГ).

1. *ЛТГ „Прізвиська, утворені від варіантів імен”*. До цієї ЛТГ відносимо народно-побутові найменування, мотивовані оригінальними варіантами імені носія, запозиченими з інших мов, які втратили свою внутрішню форму і стали прізвиськами. Фіксуємо запозичення з *польської*: **Міхал** < Михайло (Клепачів Квр В), **Йáнки** < Янек < Ян < Іван (Клубочин Квр В), **Яньó** < Ян < Іван (Рудники Мн В), **Йу́зік** (Берестяни Квр В); *англійської*: **Джóнік** (Озеро Квр В), **Джек** (Четвертня Мн В), **Джóрджик** < Сергій (Берестяни Квр В), **Джим, Рóберт** (Берестяни Квр В); *французької*: **Ліóн** < Леонід (Берестяни Квр В), **Пйер** < Петро (Берестяни Квр В), *німецької*: **Ганс** (Словатичі Квр В), **Інэсса** < Інна (Берестяни Квр В); *іспанської*: **Пе́дро** < Петро (Берестяни Квр В), **Рамóна** (Четвертня Мн В), *башкірської*: **Ра́фік** (Цумань Квр В), *білоруської*: **Йáсь** < Василь (Звірів Квр

В), Холоневичі Квр В), *єврейської мов:* **Мóшко** < Марко (Суськ Квр В), **Сáра** (Берестяни Квр В).

2. *ЛТГ „Прізвиська, твірними основами для яких послужили імена і прізвища зарубіжних політиків:* **Клі́нтон** ‘дуже любить жінок’ (Четвертня Мн В), **Сакашві́лі** (Берестяни Квр В), **Фіде́ль Ка́стро** ‘хвалиться, що у нього дід з Куби’ (Цумань Квр В); *історичних осіб:* **Ма́о Цзеду́н** ‘чоловік часто так себе називає’ (Журавичі Квр В), **Йа́рузельський** (Берестяни Квр В), *артистів:* **Де́цл** ‘невисокий хлопець’ (Журавичі Квр В), **Ште́псель і Тарапу́нька** ‘одна висока, друга низька’ (Човниця Квр В), *спортсменів:* **Марадо́на** ‘хлопець добре грає у футбол’ (Дубище Рж В), **Рона́льдо** ‘з великими передніми зубами’ (Карпилівка Квр В), **Та́йсон** ‘повна висока дівчина’ (Дубище Рж В), *героїв реклам:* **Мі́стер Про́пер** ‘лисий’ (Берестяни Квр В), *кіно- і мультигероїв:* **Джо́ні** (Сильно Квр В), **Лафо́ня** (Домашів Квр В), **Ле́о** (Клепачів Квр В), **Мася́ня** ‘базіка’ (Берестяни Квр В), **Му́стафа́** ‘чоловік з дивною зовнішністю’ (Четвертня Мн В), **Ні́ндзя** ‘висока дівчина’ (Берестяни Квр В), **Пакемо́н** (Домашів Квр В), **Діоне́зі** (Домашів Квр В), **До́на Бе́йжа** (Озеро Квр В), **Кі́нг Ко́нг** ‘високий, сильний’ (Лудин В-В В), **Коломбо́** ‘чоловік про все знає’ (Четвертня Мн В), **Кеша** (Надчиці Мл Р), **Га́мін** (Липляни Квр В), **Ві́ні Пу́х** ‘асоціативно від прізвища Вінічук’ (Звози Квр В), **Бен** (Берестяни Квр В), **Ба́рбара** (Звірів Квр В), **Бай́д** (Майдан-Липненський Мн В), **Ро́джер** ‘чоловік, у якого тільки два зуби’ (Звози Квр В), **Сем Джо́** (Дубище Рж В), **Фантама́с** (Озеро Квр В), **Фатіма́** (Цумань Квр В), **Фо́кс** (Берестяни, Липно Квр В), **Франц** (Четвертня Мн В), **Хаса́н** (Ромашківка Квр В), **Хата́бич** (Звози Квр В), *інших осіб:* **Бен Ла́ден** (Карпилівка Квр В), **Ді́зель** (Домашів Квр В), **Роме́о** (Берестяни Квр В), **Сай́д** (Озеро Квр В), **Сайфазу́лін** (Берестяни Квр В). Цікаве прізвисько **Бле́йко** < Блейк (за подібністю до героя мексиканського телесеріалу), адаптоване у мовленні сільських жителів до українських імен на -о: Петро, Омелько, Павло.

3. ЛТГ „Прізвиська, утворені від іншомовних апелютивів”. У цій ЛТГ аналізуємо прізвиська, в основі яких іншомовні лексеми і які вказують на певні особливості носіїв: **Ксьонз** ‘православний священик’ (пол. *ksiądz* [Словник: 571] (Миків Квр В), **Джас** ‘чоловік, який постійно співає’ (англ. *jazz* [Словник: 351] (Городище Квр В), **Діджус** (англ. *djuice*) (Дерно Квр В), **Кіндер** (нім. *kinder* – ‘дитина’), **Бульдох** ‘повний житель’ (англ. *bulldog* [Словник: 191] (Журавичі Квр В), **Бос** ‘чоловік, який любить керувати у селі’ (англ. *boss* [Словник: 181] (Звози Квр В), **Містер** ‘гордий місцевий житель’ (англ. *mister* [Словник: 647] (Журавичі Квр В), **Мен** ‘симпатичний чоловік’ (англ. *man* ‘чоловік’) (Берестяни Квр В), **Маєстро** (італ. *maestro* [Словник: 610], **Шеф** ‘чоловік, який любить усіма командувати’ (франц. *chef* [Словник: 982]) (Постійне Кс Р), **Робот** ‘чоловік, який ні на що не реагує’ (чес. *robot* [Словник: 807] (Цумань Квр В), **Снайпер** 1. Житель, який усіє влучно стріляти (Лудин В-В В), 2. Чоловік, який носить окуляри (Рожище В) (англ. *sniper* [Словник: 846]), **Фунт** (нім. *pfund* [Словник: 957]) (Озеро Квр В), **Фрау** ‘дівчина, яка постійно ходить з високо піднятою головою’ (нім. *frau* ‘пані’ [Словник: 953]) (Берестяни Квр В), **Шкіпер** (голл. *schipper* ‘капітан’ [Словник: 983] (Цумань Квр В). Фіксуємо й інші неофіційні назви, утворені від іншомовних реалій: **Барбі** ‘симпатична дівчина’ (Карпилівка Рв Р), **Джакузя** ‘кремезний, повний’ (Миків Квр В), **Реп** ‘уміє гарно танцювати’ (Берестяни Квр В), **Хакер** ‘добре обізнаний у комп’ютерній справі’ (Берестяни Квр В), **Саламхалейкум** ‘постійно повторював це слово’ (Звози Квр В).

Отже, аналізуючи західнополіські прізвиська, в основах яких іншомовні лексеми, ми помітили деякі закономірності:

1. Вуличні назви, утворені від іншомовних реалій, - це переважно сучасні прізвиська, які виникли порівняно недавно, хоч фіксуємо і триваліші прізвиська.

2. Носій таких прізвиськ – одна людина, тобто можна стверджувати про індивідуальний характер вуличних назв, в основах яких іншомовні елементи.

3. На сучасному етапі неофіційні найменування з іншомовними назвами виникають і функціонують здебільшого в учнівських та студентських, робітничих колективах, творцями та носіями цих прізвиськ виступає молодь.

4. Вуличні назви у сільському мовленні дуже часто адаптовані до особливостей місцевої говірки: **Блэйко, Бульдóх, Джакúзя, Ксьóнз, Снáйпер.**

Умовні скорочення назв районів:

В-В – Володимир-Волинський

Квр – Ківерцівський

Мл – Млинівський

Мн – Маневицький

Рж – Рожищенський

Література:

1. Словник 2000 – іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.

2. Справочник 1979 – Справочник личных имен народов РСФСР: Рек. М-вом юстиции РСФСР в качестве практ. пособия для работников органов записи актов граждан. Состояния РСФСР / Под ред. А. В. Суперанской (отв. ред.) Ю. М. Гусева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус. яз., 1979. – 571 с.